

מראי מקומות - בכורות ח'

להגרי"ש שהביא מה שהק' האחרונים מהא דאי' לקמן (נד:) דראה חזיר שהוא כרוך אחר רחל, ודן הגמ' שם אם נולד ממנה, או אם ממנה יונק, והא חזיר ורחל אין עיבורן שוה, ואיך ס"ד שינק ממנה, והא אין מגדלין זה מזה. גם הק' מה שכ' הרע"ב על המשנה באבות דהוי עז כנמר מהמדרש דנמר נולד מחזיר הבא על הלבאה, ולכן עז פנים הוא, והרי חזיר וארי' אין עיבורן שוה, ואיך מתעברת לביאה מחזיר. והביא שתי' האחרונים דבחולין קכו. אי' המשך להברייתא, דכל שאין עיבורן ותשמישן אין יולדים. ומלשון זה מדויק איפכא, דדוקא כשאין תשמישן ועיבורן שוה, דהיינו דשתי התנאים ליכא, אז אין יונקים ומתעברים זה מזה, אבל כשיש רק תנאי א', או תשמישן או עיבורן שוה, אז שפיר יולדים ומניקים. וא"כ, י"ל דכיון דחזיר ורחל תשמישן שוה, אף דאין עיבורן שוה, מ"מ יכולים להתעבר זה מזה, וכן חזיר וארי'.

ד) שם שתקללה הבהמה מחי' א' לשבעי, ומאי ניהו חמור מחתול - פרש"י, שבשנה יש ז' פעמים נ"ב ימים. וכ' הרד"ל להעיר דלכל היותר יש ב"ב חדשים שנ"ו ימים, וז' פעמים נ"ב הוי שס"ד ימים. וכ' דצ"ל דכיון דרובא דפעם איכא הכא, יחשיב ל' ז' פעמים. וע' ברש"ש דכ' בדעת תוס' דחדשים דכאן הוו חדשי החמה, ולא חדשי הלבנה, ולפי"ז א"ש טפי.

ה) א"ל קיסר לר' יהושע בן חנני, וכו' - ע' במהרש"א שהביא שרבים מתמיהים על כל המעשה הזה של ר' יהושע בן חנני' וסבי דבי אתונא, דכנראה שהיו מנצחים זה את זה בדברי היתול ושקר, ושיהי' ריב"ח מוסר נפשו לקטלא ע"ז, לנצח עליהם. גם שהתלמוד יזכיר כל המעשה הזה, שלפי הנראה לית בהו שום חכמה או מוסר, ולמה הביאו התלמוד. וע"ש שכ' להאריך באריכות נפלא לפרש שהכל הוא משל ומליצה, שהי' מתווכח ריב"ח עם הכופרים לענין אמונה בתורתנו, ע"ש. ובשיעורי הגרי"מ פיינשטיין

א) אווז ואווז בר כלאים זה עם זה - פרש"י לענין להרביע זה עם זה, אבל ר' גרשום פ"י דכלאים זה עם זה לענין הנהגה. וכבר הק' בחי' הגרי"ז, מ"ש דנקט ר' גרשום הנהגה, ולא נקט הרבעה, ובשלמא מה שכ' הרמב"ם (כלאים ט', ה') דדוקא לענין הרבעה הוא, היינו משום דלשיטתו אזיל, דס"ל דהנהגה בעי דוקא טמא וטהור כדי להיות כלאים, וכאן הוי שניהם טהורין, אבל למה כ' ר' גרשום באופן דמשמע דהוי דוקא כלאים להנהגה, וצ"ע.

ב) למאי נפק"מ, לכדר' מרי ברי' דר' כהנא - הק' הפרי מגדים (או"ח תקי"ג, משבצות ז') בשם אביו, למה לא אמרי' נפק"מ לענין מקח וממכר, דהיינו שאם המוכר קבל דמים ואמר מזכר היתה, והלוקח מביא עדים שנולדה בלילה, דע"כ מקח טעות הוא, ותי' דכיון די"ל דמהמיעוט הוא דיצאה רובא וחזרה, ואין הולכין בממון אחר הרוב. אבל העיר הפמ"ג דאם אמרי' דבמיעוטא דמיעוטא הולכין בממון אחר הרוב, דבזה אין שייך לומר דסמוך מיעוטא לחזקה, א"כ הדרה קו' לדוכתי' (דזה חשיב מיעוטא דמיעוטא). ותי' דגם ביצים שנולדים מספנא דארעא רובם הם ביום ומיעוטם בלילה. וא"כ, נמצא דהוי מיעוטא כנגד מיעוטא דמיעוטא, ובזה שפיר אמרי' דאין הולכין בממון אחר הרוב. והוסיף בהערות להגרי"ש דבאמת אין קו' ק' כ"כ, דמה לי שיש נפק"מ אחרת, הרי אין הנפק"מ של מקח וממכר פשוט טפי מנפק"מ דר' מרי ברי' דר' כהנא, וא"כ חד מתרי נקט, אלא דהפמ"ג הי' רוצה לחדש דינו, שיש נפק"מ לענין מו"מ ג"כ, והוא דין דמסתבר.

ג) כל שתשמישו ועיבורו שוה יולדים ומגדלים זה מזה - ע' בהגהות רד"ל שכ' להוכיח מהגמ' לעיל ולדקדק מדברי רש"י כאן דכוונתו לומר דדוקא להוליד וגם להניק בעינן דתשמישו ועיבורו שוה, הא להוליד ולהניק לחוד לא (ומשמע דכוונתו דאי"צ אפי' א' מהם, או תשמישו או עיבורו להיות שוה, כדי להוליד או להניק לחוד). וע"ע בהערות

זמן העיבור, ודוקא בזה י"ל דקים להו לחז"ל דאינה מקבלת זכר, אבל קודם לכן אפשר דמקבלת. וא"כ, לענין השאלה להבית שלמה, יהי' תלוי באם נזדקקה ב' חודשים לאחר העיבור, דזה עדיין לא שליש העיבור ולא הוכר העיבור, וממילא נזקקת היא לו כך שאין הוכחה דילדה לז', וא"כ שפיר יהי' כשרה לשחיטה.

(ק"ס) אי' דנראה דענין מעשה זו הי' להראות לקיסר שכל הנסיונות שעושים חכמי הטבע אינם החלטיים, ואי אפשר לסמוך עליהם בודאות, דאפשר שחסר להם ידיעה חשובה ויסודית באיזה פרט שלאחר הידיעה משתנה תוצאות חקירותיהם לגמרי, וכמו שלגבי זמן עיבורו של נחש, חשבו חכמי אתונא שזמנו תלת שנים בזמן דבאמת זמן עיבורם הוא ז' שנים, והיינו משום דלא ידעו דהנחש משמש אף בשעת עיבורו, וזהו מקור גדול להריסת וודאותם של חכמי הטבע.

(ו) והיאך קמשמשי שימושי- ע' בהערות להגרי"ש שהביא שנשאל להבית שלמה (יו"ד ל"ב) בפרה שתבעה, וראה בעל הפרה שנזדקקה לזכר, וילדה לז' חדשים, ושהה הולד שמונה ימים, האם מותר לשוחטו או לא. והנדרון הוא ע"פ מה שיסד התבואות שור, דפרה היולדת לשבעה (באופן שהי' ודאי שבעה, שלא זזה ידו מתוך ידה), אז לא יועיל הח' ימים, דהא ודאי נפל הוא, ולודאי נפל לא מהני הח' ימים. וא"כ, השאלה הוא דכיון שנזדקקה לזכר, ראי' היא דקודם לכן לא נתעברה, דהא אין מעוברת מקבלת זכר, ונמצא דנתעברה בביאה זו, וא"כ הי' יולדת למקוטעין ופסול הנולד לשחיטה. והשיב לו הבית שלמה דלא מצינו כלל זה דאין מעוברת מקבלת זכר אלא ממה שאמר הקיסר לריב"ח, ואם הקיסר קבע כלל זה, מי אומר שכך הוא קבלת חז"ל, ומי קבע שהאמת כן. וא"כ, אפשר דגם שאר בהמות לפעמים נזקקים גם כשהם מעוברות. וא"ת, א"כ למה לא השיבו לו ריב"ח כן, וי"ל דריב"ח אמר לו את האמת, דאפי' אם יש כלל כזה, הנחש ודאי אינו בכלל זה, דהוה לענין זה כמו אדם, אבל לעולם י"ל דגם שאר בהמות פעמים נזקקים כשהם מעוברות. אולם מרש"י על התורה (פ' וישלח) מבואר דס"ל דזהו הפשטות, דכך קבלו חז"ל, דבהמה מעוברת אינה מקבלת זכר. אבל רש"י כאן, דכ' דאין דרך, משמע דלפעמים אקרי כן. עוד כ', דאפשר דדדוקא היכא שכבר הוכר עוברת, דהיינו בשליש העיבור, אז אינה מקבלת זכר, אבל קודם לכן כן מקבלת, וא"כ דוקא בההיא דהקיסר בנחש, דכבר עברו ד' שנים, שאז ודאי הוכר העובר, דהוה יותר ממחצית